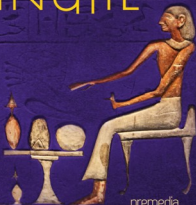

MIKA WALTARI EGYPTÄN SINUHE

MIKA
WALTARI

EGYPTĀN
SINUHE

Mika Waltari: Egyptan Sinuhe

Piate slovenské vydanie

Copyright © The Estate of Mika Waltari and WSOY

First published in Finnish by Werner Söderström Ltd. (WSOY) in 1945

with the original title *Sinuheegyptiläinen*

Published by arrangement with Bonnier Rights Finland, Helsinki, Finland.

Translation © Gabriela Vigašová, 1978, 2016

Cover design © Dodo Dobřík

Slovak edition © Premedia Group, s.r.o.

ISBN 978-80-8159-400-7

PRVÁ KNIHA

TRSTINOVÝ ČLN

Toto píšem ja, Sinuhe, syn Senmuta a jeho ženy Kipy, nie na chválu bohov Kemetu, pretože bohovia ma omrzeli, a nie na slávu faraónov, pretože aj ich činov mám dosť. Píšem to iba pre seba, nie preto, aby som sa zaliečal bohom a kráľom, ani zo strachu alebo v nádeji na budúcnosť. Veď za svojho života som už toľko skúsil a toľko stratil, že ma netrápi márnny strach a unavuje ma nádej na nesmrteľnosť, ako ma unavujú bohovia a faraóni. Tak píšem toto iba pre seba samého a myslím, že tým sa odlišujem od všetkých pisárov minulosti, ako aj budúcnosti.

Pretože všetko, čo sa kedy napísalo, napísalo sa kvôli bohom alebo kvôli ľuďom. Aj faraónov rátam medzi ľudí, lebo v nenávisti a strachu, v túžbach a sklamaniach sú ako my. Medzi nimi a nami nie je nijaký rozdiel, aj keby sa tisíckrát počítali k bohom. A keby ich aj tisíckrát a ešte viackrát označovali za bohov, predsa sú to iba ľudia podobní iným ľuďom. Majú síce moc ukájať svoju nenávisť a unikáť strachu, ale táto moc ich neuchráni pred túžbou a sklamaním. Čo ľudia doteraz napísali, napísali na rozkaz kráľov, alebo aby sa zaliečali bohom, alebo aby iných prinútili uveriť veciam, ktoré sa nikdy nestali, alebo sa stali ináč než v skutočnosti – alebo ich podiel na udalostiach bol väčší či menší než v skutočnosti. To mám na mysli, keď tvrdím, že všetko, čo sa napísalo od pradávnych čias dodnes, napísalo sa kvôli bohom alebo kvôli ľuďom.

Všetko ide po starom, nič nové nie je pod slnkom, ani človek sa nemení, i keď sa mení jeho rúcho a menia sa slová jeho reči. A keďže sa človek nemení, nemyslím si ani, že by sa v budúcnosti písalo ináč ako doteraz. Okolo lži sa ľudia zhromažďujú ako muchy okolo medovníka a ako kadidlo rozvonievajú slová rozprávkara, ktorý čupí na rohu ulice. Pred pravdou však ľudia utekajú.

Ale ja, Sinuhe, syn Senmuta, mám v dňoch svojej staroby a svojich sklamaní už vyše hlavy lži. Preto píšem iba pre seba a píšem iba o tom,

čo som na vlastné oči videl, alebo o pravde, ktorú poznám z rozprávania. Tým sa odlišujem od všetkých, čo žili predou mnou, a od všetkých, čo prídu po mne. Lebo ten, kto píše slová na papyrasy, a ešte väčšmi ten, čo si dá svoje meno a svoje činy vytesať do kameňa, žije v nádeji, že sa jeho slová budú čítať a že potomkovia budú velebíť jeho činy. Ale na mojich slovách niet čo chváliť, moje skutky nestoja za uznanie, pravda v mojej hrudi je trpká a nikomu nie je na potechu. Moje slová nebudú čarbať deti na hlinené tabuľky, keď budú cvičiť písanie. Ľudia nebudú opakovať moje slová, aby svojou múdrosťou dokazovali, akí sú múdri. Nie, keď toto píšem, vzdávam sa nádeje, že by ma kto kedy čítal alebo pochopil.

Lebo človek vo svojej zlobe je ukrutnejší a zaťažejší ako krokodíl v rieke. Jeho srdce je tvrdsie ako kameň, jeho márnivosť ničotnejšia ako prach. Ponor ho do rieky, a len čo mu uschnú šaty, bude taký istý ako predtým. Vrhni ho do smútku a sklamania, a keď sa pozviecha, bude zase taký ako predtým. Ja, Sinuhe, som videl veľa premien za svojho života, a predsa zostalo všetko rovnaké a človek sa nezmenil. Podaktorí, pravda, tvrdia, že to, čo sa odohráva teraz, sa ešte nikdy predtým nestalo, no sú to len plané reči.

Ja, Sinuhe, som videl, ako chlapec na smrť dobyl svojho otca na rohu ulice. Videl som, ako povstali chudobní proti bohatým a bohovia proti bohom. Videl som muža, ktorý kedysi pijaľ víno zo zlatých kalichov, pokľaknúť v biede, aby si rukami nabral vody z rieky. Tí, čo vážievali zlato, žobrli na rohoch ulíc a ich ženy sa za medený prsteň predávali pomaľovaným černochoom, aby mohli kúpiť chlieb pre svoje deti.

Pred mojimi očami sa teda nič nové neprihodilo a všetko, čo sa stalo predtým, stane sa aj v budúcnosti. Tak, ako sa človek nezmenil v minulosti, nezmení sa ani v budúcnosti. Tí, čo prídu po mne, budú rovnakí ako tí, čo žili predou mnou. Ako by teda mohli pochopiť moju múdrosť a prečo by som si mal želať, aby čítali moje slová?

Ale ja, Sinuhe, píšem toto pre seba, lebo poznanie rozožiera moje srdce ako lúh a radosť vyprchala z môjho života. Túto knihu začínam písať v treťom roku svojho vyhnanstva, píšem ju na brehoch východného mora, odkiaľ sa plavia lode do krajiny Punt, blízko púšte, blízko vrchov, kde kedysi dávali kameň na pomníky kráľov. Píšem preto, lebo víno už má pre mňa trpkú chuť. Píšem preto, lebo ma už neteší oddávať sa radostiam so ženami. Ani záhrada, ani ryby v rybníku už nenadchýňajú môj zrak. Za studených zimných nocí mi síce čierne dievča zohrieva lôžko, ale ani z neho už nemám potešenie. Spevákovi som odohnal a tóny strunových nástrojov a flaut mi trhajú uši. Preto píšem toto ja, Sinuhe, ktorý neviem, čo si počať s bohatstvom a zlatými čašami, s myrhou, ebenovým drevom a slonovinou.

To všetko mi totiž ešte patrí a nič mi nevzali. Otroci sa ešte vždy boja mojej palice a strážcovia skláňajú hlavy a vystierajú ruky vo výške kolien. Ale slobodu pohybu mám obmedzenú a za príboja nesmie pri brehu pristáť ani jedna loď. Preto ja, Sinuhe, už nikdy nebudem môcť vdychovať vôňu čiernej zeme za jarnej noci a preto toto píšem.

A predsa kedysi moje meno stálo vo faraónovej zlatej knihe a býval som v zlatom dome po pravici kráľa. Moje slová zavážili viac ako slová mocnárov v krajine Kemet. Vznešení mi posielali dary a zlaté retiazky mi ovíjali krk. Mal som všetko, čo si môže človek želať, ale ako človek som očakával nedosiahnuteľné. Preto som tu, kde som. V šiestom roku vlády faraóna Haremhaba ma vypovedali z mesta Téb a zabili by ma ako psa, keby som sa vrátil; rozmliaždili by ma medzi kameňmi ako žabu, keby som sa čo len na krok vzdialil z miesta, ktoré mi vyhradili. To je rozkaz kráľa, faraóna, ktorý bol kedysi mojím priateľom.

Čo iné však možno očakávať od človeka nízkeho pôvodu, ktorý dal vyčiarknuť mená kráľov zo zoznamu vládcov a prikázal pisárom, aby zapísali mená jeho rodičov do kráľovského zoznamu medzi šľachticov. Videl som jeho korunováciu, videl som, ako mu nasadili na hlavu dvojité červeno-bielu korunu. Počítajúc od tohto dňa, poslal ma do vyhnanstva v šiestom roku svojej vlády. Ale podľa výpočtu jeho pisárov sa to stalo v tridsiatom druhom roku jeho vlády. Nie je teda lož všetko, čo sa kedy napísalo?

Pre jeho slabosť som ním opovrhoval za jeho života, ním, čo žil z pravdy, a desil som sa skazy, ktorú svojou pravdou rozosieval v krajine Kemet. Teraz ma zastihla jeho pomsta, a ja sám by som chcel žiť v pravde, nie kvôli jeho bohu, ale kvôli sebe. Pravda je ostrý nôž, pravda je nezahojiteľná rana v človeku, pravda je lúh, ktorý trpko rozožiera srdce. Preto muž v dňoch svojej mladosti a sily uteká pred pravdou do domov rozkoše a zaslepuje si oči prácou a rozličnými činmi, cestami a zábavami, mocou a stavbami. Príde však deň, keď ho pravda prebodne ako oštep, a potom ho už netešia ani myšlienky, ani práca rúk, ale cíti sa osamotený, osamotený medzi ľuďmi a v jeho samote mu nepomôžu ani bohovia. Toto píšem ja, Sinuhe, hoci si uvedomujem, že moje skutky boli zlé a moje cesty nesprávne, a hoci viem, že by sa nik z toho nepoučil, aj keby si mohol toto prečítať. Nech si iní zmývajú hriechy Ammonovou svätenou vodou, ja, Sinuhe, sa očisťujem tým, že o svojich skutkoch píšem. Nech iní vážia lož svojich srdc na Ozirisovej váhe, ja, Sinuhe, vážim svoje srdce trstinovým perom.

Ale skôr než začnem písať túto knihu, nech sa moje srdce vyžaluje, lebo moje smútkom sčerneté srdce, srdce vyhnanca, je plné žiaľu.

Kto sa raz napil vody z Nílu, ten túži vrátiť sa späť k Nílu. Nijaká iná voda na svete už neuhasí jeho smäd.

Kto sa narodil v Tébach, ten túži vrátiť sa do Téb, lebo na svete niet takého mesta ako Téby. Kto sa narodil na ulici, ten túži vrátiť sa na ulicu. Z cédrového paláca túži vrátiť sa do hlinenej chalupy. Od voní myrhy a vzácnych mastí túži po pachu horiaceho hnoja a rýb pečených v oleji.

Vymenil by som zlatú čašu za hlinený džbán chudobného človeka, keby moja noha smela ešte raz stúpiť na mäkkú zem krajiny Kemet. Vymenil by som ľanové rúcha za slnkom opálenú pokožku otroka, keby som ešte raz mohol počuť šum trstia v jarnom vánku.

Níl sa rozlieva, ako drahokamy vystupujú mestá zo zelených vĺn, lastovičky sa vracajú, žeriavy sa brodia bahnom, ale ja prebývam v ďalekej krajine. Prečo nie som lastovička, prečo nie som žeriav, aby som mohol na mocných krídlach odletieť ponad strázcov späť do krajiny Kemet?

Postavil by som si hniezdo medzi Ammonovými pestrými stĺpmi, kde obelisky žiaria ako zlato a oheň vo voni kadidla a vypasených obetných zvierat. Postavil by som si hniezdo na streche hlinenej chalupy, v uličke chudobných, kde voly ťahajú vlačce, remeselníci lepia papyrussy z trstia, obchodníci ponúkajú svoj tovar a chrobák kotúľa svoju guľôčku hnoja po ulici vydláždenej kameňmi.

Číra bola voda mojej mladosti, sladká moja pochabosť. Trpké a kyslé je víno staroby a najjemnejší medovník nevie vyvážiť tvrdý chlieb mojej chudoby. Vráťte sa, zašlé roky, prídte späť, staré časy! Ammon, preplav sa po oblohe zo západu na východ, aby sa mi ešte raz vrátila mladosť! Nezmením ani slovo, ani najmenší skutok nenahradím iným. Ó, štíhle trstinové pero, ó, hladké papyrussy z trstia, vráťte mi moje neuzitočné skutky, moju mladosť a pochabosť.

Senmut, ktorého som nazýval otcom, bol lekárom chudobných v Tébach. Kipa, ktorú som nazýval matkou, bola jeho ženou. Deti nemali. Prišiel som k nim až v dňoch ich staroby. Vo svojej prostote ma nazývali darom bohov, netušiac zlo, ktoré im tento dar prinesie. Moja matka Kipa ma podľa jednej rozprávky pomenovala Sinuhe, pretože mala rada rozprávky a okrem toho som podľa jej mienky prišiel k nim na úteku pred nebezpečenstvami, podobne ako Sinuhe z rozprávky, ktorý nechtiac vypočul vo faraónovom stane strašné tajomstvo, potom ušiel a strávil veľa rokov v cudzích krajinách a zažil všelijaké dobrodružstvá.

Boli to však iba prostoduché reči, primerané jej detinskej mysli; dúfala, že aj ja budem stále utekať pred nebezpečenstvami, aby som sa vyhol neúspechom. Preto ma pomenovala Sinuhe. Ammonovi kňazi

však tvrdia, že meno človeka je znamenie. Vari preto ma moje meno zaviedlo do nebezpečenstiev, dobrodružstiev a do cudzích krajín. Azda som pre svoje meno musel byť zasvätený do strašných tajomstiev, do tajomstiev kráľov a ich manželiek, čo mi mohlo priniesť smrť. A nakoniec moje meno urobilo zo mňa vydedenca a vyhnanca.

Ale práve taká detinská ako myšlienka úbohej Kipy, keď mi dala toto meno, by bola predstava, že meno môže ovplyvniť osud človeka. Môj osud by bol býval rovnaký, aj keby ma boli pomenovali Kefru, Kafran alebo Mojžiš; som o tom presvedčený. Predsa však nemožno poprieť, že Sinuhe sa stal vyhnancom, kým Heba, Syna sokola, korunovali pod menom Haremhab červenou a bielou korunou za panovníka Hornej a Dolnej krajiny. Preto nech si o predurčení mena myslí kto čo chce, veď pri životných navštíveniach každý nájde útechu vo svojej viere.

Narodil som sa za vlády veľkého kráľa, faraóna Amenofisa Tretieho. V tom istom roku sa narodil ten, ktorý chcel žiť z pravdy a ktorého meno sa už nesmie spomínať, pretože je to prekliate meno. Pravda, vtedy o tom ešte nik nevedel. Preto zavládol pri jeho narodení v paláci veľký jasot a kráľ priniesol veľa obetí vo veľkom Ammonovom chráme, ktorý dal sám postaviť. Aj ľud sa tešil, netušiac, čo príde. Vznešená kráľovská manželka Teje nadarmo čakala syna už dvadsaťdva rokov, hoci bola veľkou kráľovskou manželkou a jej meno bolo v chrámoch a na obrazoch vedľa kráľovho mena. Preto toho, ktorého meno sa nesmie vysloviť, vyhlásili za veľkých osláv za dediča kráľovskej moci, len čo ho kňazi obrezali.

Ale on sa narodil až na jar v čase sejby, kým ja, Sinuhe, som prišiel na svet už predchádzajúcej jesene, keď boli záplavy najväčšie. Deň môjho narodenia však nepoznám, pretože som priplával dolu Nílom v malom, smolou natretom trstinovom člne a matka ma našla v šachorine pri brehu neďaleko prahu jej vlastného domu; tak vysoko vtedy vystúpila voda. Lastovičky sa práve vrátili a štebotali mi nad hlavou. Ja som však bol ticho a matka ma pokladala za mŕtveho. Zaniesla ma do domu a zohrievala ma pri plameni uhlia a dýchala mi do úst, až som začal tíško pomrnkávať.

Otec sa vrátil domov z návštevy chorých s dvoma kačicami a mericou múky. Počul moje pomrnkávanie a myslel si, že Kipa si priniesla mačku. Začal jej dohovárať. Ale matka povedala: „To nie je mačiatko, máme syna! Raduj sa, Senmut, narodil sa nám syn!“

Senmut sa rozhneval a nadal jej, že je hlúpa, ale Kipa mu ukázala mňa a moja bezmocnosť dojala mužovo srdce. Tak ma prijali za vlastného a pred susedmi predstierali, že Kipa ma porodila. Bolo to detinské a neviem, či im to mnoho ľudí uverilo. Kipa si nechala trstinový čln, v ktorom som prišiel, a zavesila ho na povalu nad svoju posteľ.

Otec zobral svoju najlepšiu medenú nádobu a zanesol ju do chrámu a dal ma zapísať do knihy narodených ako vlastného syna, ktorého mu Kipa porodila. Obriezku však vykonal sám, pretože bol lekár a bál sa kňazských nožov, ktoré zanechávali hnisavé rany. Preto nedovolil kňazom, aby sa ma dotkli. Možno to spravil aj zo sporivosti, veď ako lekár chudobných neoplýval bohatstvom.

Pravda, sám sa nepamätám, že by som to všetko bol videl alebo zažil, ale matka a otec mi to tolko ráz a vždy rovnakými slovami porozprávali, že tomu musím veriť a nemám príčinu myslieť si, že by ma boli klamali. Za celé detstvo som ich však pokladal za svojich skutočných rodičov a toto obdobie nezakalil nijaký smútok. Pravdu mi porozprávali až vtedy, keď mi ostrihali chlapčenské kučery a stal som sa mládencom. Urobili to, pretože uctievali bohov a báli sa ich, a preto, lebo otec nechcel, aby som celý život žil v klamstve.

Nikdy som sa však nemal dozvedieť, kto som, odkiaľ pochádzam, ani kto boli moji rodičia. Myslím síce, že to viem z dôvodov, ktoré neskôr spomeniem, i keď je to iba moja vlastná domnienka.

Jedno však viem určite: Nebol som jediný, čo priplával dolu prúdom v trstinovom člne. Téby so svojimi chrámami a palácami boli totiž veľké mesto a okolo chrámov a palácov sa rozprestieralo nekonečné množstvo hlinených bedárskych chalúp. Za čias veľkých faraónov si Egypt podobili mnohé krajiny a s veľkosťou a bohatstvom prišli aj nové mravy. Do Téb prichádzali cudzinci, ktorí sa tu usadzovali ako obchodníci a remeselníci a stavali chrámy svojim bohom. Práve taká veľká ako prepych, bohatstvo a nádhera v chrámoch a palácoch bola chudoba na vonkajšej strane múrov. Mnoho chudobných sa zbavovalo svojich detí, ale aj nejedna bohatá žena, ktorej muž bol na cestách, poslala dôkaz svojho cudzoložstva v trstinovom člne po prúde. Možno ma odložila žena námorníka, ktorá podviedla svojho muža s nejakým sýrskym obchodníkom. Možno som bol dieťaťom nejakého cudzinca, keďže som ešte nebol obrezaný. Keď mi ostrihali chlapčenské kučery a matka Kipa ich uložila k mojim prvým sandálom do drevenej skrinky, dlho som si obzeral trstinový čln, ktorý mi ukázala. Steblá boli zažltnuté, krehké a sčerneté od dymu ohniska. Boli pozväzované uzlami, aké používajú vtáčnici: Viac mi čln nemohol prezradiť o mojich rodičoch. Bola to prvá rana, ktorú utrážilo moje srdce.

Keď sa blíži staroba, zalieta duša ako vták do dní detstva. Mladosť mi v starobe svieti priezračne a jasne, akoby vtedy bolo bývalo všetko lepšie a krajšie ako v dnešnom svete. Pravda, v tom niet rozdielu medzi chudobnými a bohatými, lebo zaiste nik nie je taký chudobný, aby vo svojom detstve neobjavil záblesk svetla a radosti, keď si naň v starobe spomína.

Môj otec Senmut býval povyše chrámových múrov, v hlučnej úbohej mestskej štvrti. V blízkosti jeho domu boli veľké kamenné prístaviská horného toku, kde nílске lode vykladali svoj tovar. V úzkych uličkách boli pre námorníkov a obchodníkov pivárne, vinárne i domy rozkoše, kam prinášali v nosidlách aj boháčov z vnútorného mesta. Naši susedia boli vyberači daní, poddôstojníci, lodníci a niekoľkí kňazi piateho stupňa. Spolu s otcom tvorili najväčšiu časť obyvateľstva štvrti chudobných, ako múr, ktorý vyčnieva nad hladinou vody.

A tak aj náš dom bol veľký a priestranný v porovnaní s hlinenými chatrčami tých najchudobnejších, ktoré stena pri stene v bezútešných radoch lemovali úzke uličky. Pred naším domom bola dokonca niekoľko krokov široká záhradka, kde rástla sykomora, ktorú zasadil môj otec. Akáciové kríky oddeľovali záhradu od ulice a za jazierko nám slúžila kamenná nádrž, v ktorej bola voda, pravda, iba v čase záplav. V samotnom dome boli štyri miestnosti. V jednej z nich pripravovala moja matka jedlo. Jedávali sme na verande, odkiaľ sa aj vchádzalo do otcovej ordinácie. Dva razy do týždňa chodievala k nám upratovačka, lebo matka si potrpela na čistotu, a raz do týždňa nám práčka prala šaty v rieke.

V tejto chudobnej, nepokojnej, cudzincami čoraz väčšmi zaplavovanej štvrti, ktorej skazenosť som vlastne spoznal až ako mládenec, zachovával môj otec a susedia tradície a starodávne, úctyhodné mravy. Keď mravnosť medzi bohatými a vznešenými z vlastného mesta už začala upadať, on a ľudia z jeho vrstvy ešte vždy pevne a neohrozene zastupovali starý Egypt, zachovávali si úctu pred bohmi, čistotu a nezištnosť srdca. Akoby svojimi mravmi a vystupovaním chceli zdôrazniť, že nepatria do štvrte a k ľuďom, medzi ktorými žili a vykonávali svoje povolanie.

Načo však rozprávať o veciach, ktoré som pochopil až neskoršie? Prečo si radšej nespomenúť na šum lístia sykomory, pri drsnom kmeni ktorej som nachádzal ochranu pred horúcou slnečnou pálavou? Prečo si radšej nespomenúť na moju najmilšiu hračku, dreveného krokodíla, ktorého som ťahal na šnúrke po dlažbe na ulici a ktorý šiel za mnou s klepotajúcimi drevenými čelustami a s otvorenou červenou tlamou? Deti susedov sa zhromaždili a začudovane naňho pozerali. Dostal som veľa medovníčkov aj ne jeden ligotavý kamienok a medený drôt, keď

som deťom dovolil, aby ho ťahali za sebou a hrali sa s ním. Takú hračku mali iba deti vznešených, ale otec ho dostal od kráľovského stolára, keď mu obkladmi vyliečil vred, ktorý mu nedovoľoval sedieť.

Ráno ma matka vodievala za ruku na zeleninový trh. Nemala síce veľa čo nakupovať, ale trvalo jej jednu vodnú mieru času, kým si vybrala zväzok cibule, a keď potrebovala nové topánky, chodila za nimi každé ráno po celý týždeň. Rečami dala vycítiť, že je zámožná a chce iba to najlepšie. Ak nekúpila všetko, čo sa jej zapáčilo, tak len preto, aby ma vychovávala k sporivosti – tak aspoň hovorievala.

„Nie ten je bohatý, kto má zlata a striebra, ale ten, kto sa uspokojí s málom,“ poučala ma, ale zároveň jej úbohé staré oči obdivovali tenu-linké a ako pierko ľahučké farebné vlnené látky zo Sidonu a Byblosu. Hnedými, upracovanými rukami nežne hladkala pštosie perá a slonovinové šperky. To všetko je iba prepych a zbytočnosť – presviedčala ma a bezpochyby aj seba. Ale moja detská myseľ sa búrila proti takýmto poučeniam; a veľmi som chcel mať opicu, ktorá objímala svojho majiteľa okolo krku, alebo pestrofarebného vtáka, ktorý džavotal sýrske a egyptské slová. Ani proti retiazkam na krk a pozláteným sandálom by som nebol nič namietal. Až oveľa neskôr som pochopil, že úbohá stará Kipa by strašne rada bola bývala bohatá.

Pretože však bola len ženou lekára chudobných, ukájala svoju túžbu rozprávkami. Večer pred spaním mi tichým hlasom porozprávala všetky rozprávky, ktoré vedela. Rozprávala o stroskotancoch a o Sinuhem, ktorý sa vrátil s nesmiernym bohatstvom z ríše hadieho kráľa. Rozprávala o bohoch a o zlých duchoch, o čarodejníkoch a o niekdajších faraónoch. Otec na to často šomral a tvrdil, že mi zasieva do mysle hlúposti a márne myšlienky, no len čo začal v noci chrápať, matka pokračovala v rozprávaní, určite nielen pre svoje vlastné potešenie, ale aj pre moju zábavu. Spomínam si na tie dusné letné večery, keď posteľ pálila nahé telo a spánok neprichádzal; ešte počujem jej tichý, uspávajúci hlas a cítim sa pri nej v bezpečí. Vlastná matka by nebola bývala ku mne lepšia a nežnejšia ako jednoduchá a poverčivá Kipa, u ktorej slepí a chromí rozprávači mohli vždy očakávať dobrý obed.

Rozprávky ma, pravdaže, pobavili, ale ich protiklad tvorila rušná ulica, nasiaknutá nespočetnými vôňami a pachmi a zamorená muchami. Zavše k nám vietor privial od prístavu vôňu cédrového dreva a myrhy; alebo sa stalo, že z nosidiel kvapkal vonný olej, keď sa vznešená dáma vyklonila, aby vyhrešila uličníkov. Večer, keď Ammonova zlatá loď plávala k západným horám, niesla sa zo všetkých veránd a hlinených chatrčí vôňa na oleji pečených rýb, zmiešaná s vôňou čerstvého chleba. Tento pach tébskej štvrť chudobných som si v detstve oblúbil a odvtedy som naň nikdy nezabudol.

Pri večeri na verande som dostával aj prvé ponaučenia z otcových úst. Unaveným krokom, v šatách presiaknutých pachom masť a liekov vošiel z ulice do záhradky alebo do svojej ordinácie. Matka mu naliala vodu na ruky a potom sme si sadli na sedačky, aby sme si zajedli, a matka nás obsluhovala. Stávalo sa, že na ulici vyčíňal hlúčok námorníkov, ktorí opití pivom búchali palicami do steny domu, alebo sa zastavovali, aby si pod našimi akáciami vykonali potrebu. Otec bol opatrný človek a nepovedal nič, kým neprešli. Až potom ma poučal:

„Iba biedny černocho alebo špinavý Sýrčan vykonáva svoju potrebu vonku. Egyptan to robí medzi múrmi.“

Alebo povedal:

„Vino je dar bohov, ktoré poteší srdce, ak sa užíva s mierou. Jeden pohárik neškodí, dva rozväzujú jazyk, ale kto vyprázdni celý krčah, zobudí sa okradnutý a dobitý v jarku.“

Zavše, keď peši prechádzala okolo pekná žena, zahalená v priesvitnom rúchu, líca a obočie nahrubo namalované a v očiach vlhký lesk, aký nevidieť u počestných žien, závan vonných masť prenikal až na verandu. Keď som očarený pozoroval ženu, otec mi vážne hovorieval:

„Dávaj si pozor pred ženou, ktorá ťa nazýva ‚pekný šuhaj‘ a ktorá sa pokúša prilákať ťa k sebe, pretože jej srdce je sieť a pasca a jej lono ťa popáli väčšmi ako oheň.“

Nie div, že po takých ponaučeniach som sa vo svojej detskej duši začal obávať krčahov vína a krásnych žien. Zároveň ma však jedno i druhé nebezpečne lákalo ako všetko, čo je zakázané.

Už ako dieťa som smel byť pri otcovi, keď prijímal chorých. Po-ukazoval mi nástroje, nože a nádoby na lieky a vysvetlil mi, ako sa s čím zaobchádza. Keď vyšetroval chorých, stál som pri ňom a podával som mu misky s vodou, obväzy, oleje a víno. Ako už každá žena, ani matka neznášala pohľad na rany a vredy a nikdy nevedela pochopiť môj detský záujem o choroby. Dieťa nevie pochopiť bolesti a choroby, kým ich samo neskúsi. Prepichnutie vredu som pokladal za napínavú udalosť a celý pyšný som rozprával ostatným chlapcom o všetkom, čo som videl, aby som si získal ich úctu. Pri každom novom pacientovi som pozorne sledoval otca, ako vyšetruje a čo sa pýta, kým napokon nepovedal: „Choroba je vyliečiteľná“ alebo „Prevezmem ošetrovanie prípadu“. Ale boli aj chorí, ktorých sa neodvážil ošetrovať a ktorým napísal niekoľko riadkov na pásik papyrusu a poslal ich s tým do domu života, ktorý bol pri chráme. Keď takýto pacient odišiel, zvyčajne si vzdychol, potriasol hlavou a povedal: „Ťbožiač!“

Nie všetci pacienti môjho otca boli chudobní. Z domov rozkoše mu vodievali na ošetrovanie mužov, ktorých rúcha boli z najjemnejšieho plátna, a zavše sa k nemu prišli dať prezrieť sýrski lodníci, ktorých trápili

vredy alebo bolesti zubov. Preto som sa ani nečudoval, keď jedného dňa prišla na vyšetrenie žena istého obchodníka s korením, ovešaná šperkmi a golierom posiatym drahokamami. Vzdychala a nariekala a posťažovala sa môjmu pozorne počúvajúcemu otcovi na všetky svoje choroby. Bol som veľmi sklamaný, keď otec napokon vzal prúžok papyrusu, aby naň čosi napísal, lebo som dúfal, že ju vylieči, za čo by sa mu bola iste bohato odmenila. Preto som si povzdychol, potriasol hlavou a zašepkal: „Úbožiačka!“

Chorá žena sa zdesene strhla a vystrašene pozrela na môjho otca. On však odpisoval z ošúchaného zvitku papyrusu na svoj prúžok riadok starodávnych písmen a znakov, nalial olej a víno do mištičky, ponoril do nej papyrus, až sa atrament rozpustil vo víne, potom nalial tekutinu do hlineného krčaha, podal ho obchodníkovej žene a poradil jej, aby tento liek užila, len čo ju začne bolieť hlava, alebo bude mať bolesti brucha. Keď žena odišla, spýtavo som pozrel na otca. Bol v rozpakoch, niekoľko ráz si odkášal a potom povedal:

„Veľa chorôb sa dá liečiť atramentom, ktorý som použil na napísanie silného zaklínadla.“

Viac sa o tom nezmienil, iba po chvíli si zamrmlal: „Tento prostriedok pacientke v nijakom prípade neuškodí.“

Keď som mal sedem rokov, dostal som chlapčenský bedrový pás a matka ma zaviedla do chrámu, aby som sa zúčastnil na obetovaní. V tom čase bol Ammonov chrám v Tébach najmohutnejším chrámom v Egypte. Od chrámu a jazera bohyně Mesiaca viedla k nemu križom cez mesto aleja, po oboch stranách ktorej stáli kamenné sfingy s baraními hlavami. Chrátové územie obklopovali mohutné tehlové múry a so všetkými svojimi budovami vytvárali vlastne mesto vnútri veľkomesta. Na vrchole vysokánskeho pylónu viali pestrofarebné vlajočky a po oboch stranách medených vrát strážili územie chrámu obrovské sochy kráľov.

Prešli sme bránou a predavači Kníh mŕtvych pristupovali k matke a s krikom alebo pošepky jej ich ponúkali. Matka ma zaviedla do stolárskych dielní a poukazovala mi vystavované drevené sochy sluhov a otrokov, ktorí po tom, čo ich kňazi zakliali, mali v záhrobí pracovať pre svojich majiteľov, takže tí nebudú musieť ani prstom pohnúť. Ale načo rozprávať to, čo každý vie, keďže všetko sa opakuje a ľudské srdce sa nemení. Matka zaplatila príslušný poplatok, aby sme sa mohli zúčastniť na obetovaní ako diváci. Videl som, ako kňazi v bielych rúchach obratom ruky šikovne zabili a rozštvrtili býka, ktorý mal na trstinovom povrázku medzi rohami pečať, že je bez chyby a nemá na sebe ani jeden čierny chlup. Kňazi boli tuční a svätí a vyholené hlavy sa im leskli od oleja. Na obetovaní sa zúčastnilo niekoľko sto divákov, ale kňazi si ich nevšímali a počas celého obetného obradu ľahostajne

trkotali o svojich vlastných záležitostiach. Pokiaľ išlo o mňa, pozeral som si bojové obrazy na chrámových stenách a obdivoval som obrovské stĺpy. Nebol som schopný pochopiť matkino dojatie, keď ma so slzami v očiach viedla domov. Doma mi vyzula detské topánky a dostal som nové sandále, ktoré mi boli nepohodlné a tlačili ma, kým som si na ne nezvykol.

Po jedle mi otec s vážnou tvárou položil svoju veľkú, ohybnú ruku na hlavu a s plachou nežnosťou ma pohladkal po mäkkých chlapčenských kučerách na pravej sluche. „Máš sedem rokov, Sinuhe,“ povedal, „a musíš sa rozhodnúť, čím chceš byť.“

„Vojakom,“ povedal som bez váhania a nemohol som pochopiť výraz sklamaní na jeho láskavej tvári; hry na vojakov boli najobľúbenejšími hrami chlapcov na ulici. Videl som už, ako zápasili vojaci pred domom bojovníkov a cvičili so zbraňami, ako rachotili bojové vozy s vejúcimi chocholmi a hrmotajúcimi kolesami na cvičisko za mesto. Nemohlo byť hrdšie a čestnejšie povolanie ako povolanie vojaka. Vojak okrem toho nemusel vedieť písať, a to bolo pre mňa najdôležitejšie, pretože starší chlapci rozprávali strašné veci o tom, aké je ťažké písárske umenie a ako nemilosrdne ťahajú učitelia žiakov za šticu, keď z nepozornosti rozbijú hlinenú tabuľku, alebo sa im v nešikovných prstoch zlomí trstinové pero.

Môj otec asi nebol v mladosti obzvlášť nadaný, ináč by to bol v živote zaiste dotiahol vyššie ako na lekára chudobných. Bol však svedomitý vo svojej práci, pacientom neškodil a za dlhé roky nazhromaždil veľa skúseností. Vedel, aký som citlivý a svojhlavý, a preto na moje rozhodnutie nič nepovedal. Po chvíli však požiadal matku o nádobu, vošiel do svojej pracovne a naplnil ju lacným vínom z krčaha.

„Pod, Sinuhe,“ povedal a zaviedol ma na breh. Prekvapene som šiel za ním. Na nábřeží zastal a pozoroval pramicu, z ktorej spotení nosiči na mohutných chrbtoch vynášali tovar zašitý v rohožiach. Slnko sa už chystalo zapadnúť medzi západné hory za Mestom mŕtvych; my sme už boli po večeri, ale nosiči s plecami zaliatymi potom a ťažko dýchajúc ešte vždy pracovali. Dozorca ich poháňal bičom a pisár si spokojne sedel pod strieškou a trstinovým perom zapisoval každý náklad.

„Chcel by si byť ako títo?“ spýtal sa otec.

Otázku som pokladal za nezmyselnú a neodpovedal som, ale s prekvapením som pozrel na otca, veď zrejme nik nechcel byť ako títo nosiči.

„Hrdlačia od svitu do mrku,“ povedal otec Senmut. „Pokožku majú tvrdú a popraskanú ako krokodíly a ruky majú drsné ako laby krokodílov. Až po zotmení sa vracajú do svojich biednych hlinených chatrčí. Ich potravou je kus chleba, cibuľa a glg kyslého riedkeho piva. Taký je život všetkých, čo pracujú rukami. Myslíš si, že je to závideniahodné?“

Pokrútil som hlavou a prekvapene som pozrel na otca. Veď ja som sa predsa chcel stať vojacom, a nie nosičom alebo kopáčom, zavodňovacom polí a či špinavým pastierom.

„Otec,“ povedal som, keď sme sa pohli, „vojaci majú pohodlný život. Bývajú v dome bojovníkov a dostávajú dobré jedlo, večer si popijajú víno v domoch rozkoše a ženy hľadajú na nich s potešením. Najvznešenejší medzi nimi nosia na krku zlatú reťaz, hoci nevedia písať. Z vojnových výprav si privážajú korisť a otrokov, ktorí na nich robia a zastupujú ich v práci. Prečo by som sa teda nemal snažiť stať sa vojacom?“

Otec mi neodpovedal, ale zrýchlil krok. Neďaleko veľkej skládky smetiska, kde nás obletovali mračná múch, sa zohol a nazrel do nízkej hlinenej chatrče.

„Inteb, priateľ môj, si tu?“ spýtal sa a z chatrče vykričoval o palici starý, hmyzom doštipaný muž, ktorý mal ruku amputovanú poniže lakťa a bedrový pás mal stvrdnutý od špiny. Tvár mal vysušenú a zošúverenú starobou a ústa bezzubé.

„Je to – je to sám Inteb?“ spýtal som sa otca a zdesene som pozoval starca. Veď Inteb bol hrdina, ktorý bojoval vo vojne najväčšieho z faraónov Thutmosa Tretieho. Ľud ešte vždy rozpráva povesti o jeho hrdinských činoch a o odmenách, ktoré dostal od faraóna.

Starec zdvihol po vojensky ruku na pozdrav a otec mu podal nádobu s vínom. Sadli si na zem, pretože starec nemal ani len lavičku pred chatrčou. Inteb trasúcou sa rukou zdvihol nádobu k perám, opatrne, aby nevyliat ani jedinú kvapku.

„Môj syn Sinuhe by sa chcel stať vojacom,“ povedal otec s úsmevom. „Priviedol som ho k tebe, Inteb, pretože si jediný žijúci hrdina z veľkých vojen, aby si mu porozprával o hrdom živote a o hrdinských činoch vojakov.“

„Pri Sethovi, Baalovi a všetkých ostatných diabloch,“ povedal starec, prenikavo sa zasmial a uprene hľadel na mňa krátkozrakými očami, „vari sa ten chlapec zbláznil?“

Jeho bezzubé ústa, vyhasnutý pohľad, jeho hompálajúci sa kýpeť a vráskavá špinavá hrud' boli také strašné, že som sa skrýl za otca a chytil som ho za rukáv.

„Chlapče,“ povedal Inteb a zachichotal sa, „keby som mal glg vína za každú kliatbu, ktorou som prekliat svoj život a úbohý osud, čo zo mňa spravil vojaka, zaplnil by som jazero, ktoré dal faraón urobiť údajne na potešenie svojej starej. Pravda, ja som toto jazero nikdy nevidel, lebo nemám medené krúžky, aby som sa dal previezť cez rieku; nepochybujem však o tom, že by sa jazero naplnilo až po okraj a aj potom by zvýšilo ešte dosť vína na to, aby sa opila celá armáda.“

Znovu si dychtivo chlípil vína z nádoby.

„Ale,“ povedal som s chvejúcou sa bradou, „vojenské remeslo je predsa najčestnejšie zo všetkých.“

„Češ' a sláva,“ povedal Thutmosov hrdina Inteb, „sú iba trus, z ktorého môžu žiť len muchy. Za svojho života som porozprával veľa lží o vojne a hrdinských činoch, aby ma tí hlupáci ponúkli vínom; tvoj otec je však čestný človek, ktorému nechcem klamať. Preto ti hovorím, chlapče, že vojenské remeslo je to najposlednejšie a najúbohejšie zo všetkých.“

Víno mu vyhladilo vrásky na tvári a zapálilo oheň v jeho stareckých očiach.

„Chlapče,“ zvolal, „tento chudý krk zdobilo päť radov zlatých reťazí. Faraón mi ich vešal vlastnými rukami. Kto by spočítal odseknuté ruky, čo som nahromadil pred jeho stanom? Kto vystúpil prvý na hradby Kadeša? Kto sa vrhol ako rozzúrený slon do nepriateľských radov? Ja som to bol, ja, Inteb, hrdina! Ale kto mi je za to ešte vďačný? Moje zlato pošlo cestou všetkých pozemských vecí, otroci, ktorých som dostal ako vojnovú korisť, mi ušli, alebo zomreli v biede. Moja pravá ruka zostala v krajine Mitani a ja sám by som už dávno žobral na rohu ulice, keby mi dobrí ľudia zavše nedoniesli sušené ryby a pivo, aby som ich deťom porozprával pravdu o vojne. Som Inteb, veľký hrdina, ale pozri na mňa, chlapče! Moja mladosť ostala na púšti, hlad, ťažkosti a útrapy ma tam o ňu okradli. Tam sa mi stratilo mäso z údov, tam mi stvrkla koža a srdce sa mi premenilo na kameň. A čo je najhoršie, na púšťach bez vody mi vyschol jazyk a odvtedy ma stále trápi smäd ako každého vojaka, čo sa živý vráti z vojnových výprav do ďalekých krajín. Preto živorím ako v Údolí smrti od tých čias, čo som stratil ruku. Nechcem hovoriť o tom, ako ma boleli rany, ani o trápeniach, ktoré mi spôsobili ránhojiči, čo mi ponorili kýpeť ramena do vriaceho oleja, keď mi odrezali ruku. Nech je požehnané tvoje meno, Senmut, ty spravodlivý a dobrý, ale už niet vína!“

Starec sa odmlčal, chvíľu ťažko oddychoval, sadol si na zem a smutne prevrátil hlinenú nádobu. Divý oheň mu blčal v očiach a znovu bol nešťastným starým človekom.

„Ale vojak nemusí vedieť písať,“ odvážil som sa bojazlivo šepnúť.

„Hm,“ zavrčal Inteb a zaškúľil na otca. Otec rýchle stiahol medený krúžok z ruky a podal ho starcovi. Ten zakričal a hneď pribehol špinavý chlapec, zobral krúžok, nádobu a pobral sa do krčmy po víno.

„Neber z najlepšieho!“ volal Inteb za chlapcom. „Môžeš zobrať aj kyslé, toho dajú viac!“ Opäť sa na mňa zamyslene zahľadel. „Máš pravdu,“ povedal. „Vojak nemusí vedieť písať, musí vedieť len bojovať. Keby vedel písať, stal by sa vojvodcom, ktorý dáva rozkazy aj najstatočnejšiemu vojakovi a ostatných môže hnať pred sebou do boja. Preto každého,